

TERRA, PROTOINDÚSTRIA I POBLACIÓ
A ÍGUALADA, C. 1680-1829.

Una via catalana de transició al capitalisme?

JULIE MARFANY

ÍNDIX

ABREVIATURES.....	13
AGRAÏMENTS	15
CAPÍTOL 1. TORNAR-SE A PLANTEJAR LA TRANSICIÓ AL CAPITALISME	19
CAPÍTOL 2. UNA TRANSICIÓ AL CAPITALISME AGRARI?	49
CAPÍTOL 3. LA PROTOINDÚSTRIA I ELS ORÍGENS DE LA REVOLUCIÓ INDUSTRIAL	87
CAPÍTOL 4. FORMACIÓ DE FAMÍLIES I CREIXEMENT DEMOGRÀFIC	139
CAPÍTOL 5. LA PRODUCCIÓ DINS L'ECONOMIA FAMILIAR	175
CAPÍTOL 6. EL CONSUM DINS L'ECONOMIA DOMÈSTICA	209
CONCLUSIONS.....	255
BIBLIOGRAFIA	265
ÍNDIX ANALÍTIC	289

CAPÍTOL 1. TORNAR-SE A PLANTEJAR LA TRANSICIÓ AL CAPITALISME

INTRODUCCIÓ

El 2 d'agost de 1709 un notari d'Igualada va dreçar l'inventari dels béns d'un paraire, Lluís Francolí.¹ L'inventari de Francolí el mostra com un exemple força típic d'artesà benestant per a l'època i el lloc. Per altres fonts sabem que va ser un dels paraires més pròspers de la ciutat.² Tenia al seu obrador en nombre considerable eines de cardar i filar, així com una tina de tenyir. Com altres paraires, intervenia a les fases preliminars de la producció llanera, distribuïnt a altres cardadors i filadors la llana que després passava als teixidors i comercialitzava el producte acabat. Els seus ingressos, però, no provenien sols de la llana: com molts altres artesans, posseïa 5 hectàrees de terra, plantades de vinya o sembrades de gra, i un petit hort, i també una mula i una arada. També era propietari de dues cases. Aquella on residia estava tan ben proveïda com les de la majoria dels seus contemporanis. Hi havia l'equipament necessari per a fer pa i per com a mínim les operacions preliminars de l'elaboració del vi. No hi havia llibres i pocs ornaments, però hi havia nou quadres a les parets, un estoc substancial de roba blanca i una coberteria de plata, incloent-hi sis culleres. L'inventari registra una llista de 12 deutors, que li pagaven pensions de censals, però eren totes quantitats relativament petites.

1 ACA NI 791, fs. 170r-177r.

2 Per a aquestes fonts, vegi's el capítol 3. Per al context, Jaume TORRAS, *Fabricants sense fàbrica: Els Torelló, d'Igualada (1691-1794)*, Vic, Eumo, 2006, 27-36.

Francolí era un dels paraires més benestants d'Igualada i, pel que sembla, un dels que posseïen més capital en equipament, però en aquesta època les diferències entre ell i els seus contemporanis eren relativament menors. Tot just cent anys més tard, els inventaris ens expliquen una història ben diferent. El 16 de juny de 1817 un altre notari va començar a dreçar l'inventari de Josep Anton Fàbregas, un fabricant d'indianes.³ L'obrador de Fàbregas es trobava en un edifici separat de la casa principal, la qual cosa no era estranya, atès que l'estampat requeria espai, incloent-hi un prat per a blanquejar. Fàbregas comprava sens dubte les peces de cotó ja teixides a altres productors, perquè no trobem referències a la filatura o al tissatge, sinó tan sols a la fase de l'estampat. També era propietari de terres, incloent-hi un mas a la població veïna de Rubió, amb ovelles, cabres, dues mules i un ase. El mas era probablement menat per arrendataris, encara que l'inventari hi fa constar mobles que pertanyien a Fàbregas. De les 17 hectàrees restants, la majoria plantades de vinya, com a mínim tres peces les cultivaven parcera. Fàbregas era també propietari de sis cases i creditor hipotecari d'una altra. La seva residència principal, a Igualada, conté proves de la persistència de la producció domèstica de molts béns, especialment pel que fa a l'alimentació. Fàbregas posseïa una premsa de vi i el necessari per a fer pa i conservar el porc. La família criava sis gallines i un gall. Hi ha senyals també d'un estil de vida marcat per un grau de confort superior al de la llar de Lluís Francolí. Les habitacions revelen una més gran especialització funcional: hi havia rebost, celler i pastador, a més de la cuina, un menjador i una sala d'estar amb 18 cadires al voltant d'una gran taula, la qual cosa fa pensar en una vida de relació d'una certa importància. Aquesta peça estava decorada amb cinc mapes i la majoria de les altres cambres tenien quadres. A tres dels dormitoris hi havia miralls, cobrellits estampats i cortines de llit. Tornava a no haver-hi llibres, però hi havia dos escriptoris, un rellotge i una guitarra. L'inventari no detalla la roba, però esmenta 65 llençols, part d'un important assortiment de roba blanca que no inclou la de la vídua ni la de la jove. Es registren tres xocolateres i 17 jocs de cobrateria de plata i 6 culleres i forquilles de fusta, sens

3 ANI 663, fs. 49r-58r.

dubte per a ús diari o potser per al servei. Hi havia com a mínim una criada vivint a la casa. Fàbregas era creditor per valor de 3.090 lliures, en forma no de petits préstecs als seus veïns (encara que no se n'ha d'excloure l'existència), sinó de quantitats que li devien mercaders de Barcelona, València, Saragossa i altres localitats per la compra d'indianes.

Cinc anys més tard, el 3 de juliol de 1822, es dreçava un inventari ben diferent d'un altre productor de teixits de cotó, aquest cop el d'un teixidor anomenat Jaume Vallès.⁴ Vallès i la seva dona, Teresa, vivien en dues habitacions llogades, dormitori i cuina. Vallès no posseïa res de relacionat amb l'ofici: cal suposar que llogava el teler o, més probablement, que treballava a l'obrador d'algú altre. No tenia terres. El seu mobiliari es reduïa a una taula i un banc a la cuina i un llit, quatre cadires, dues caixes i un bressol al dormitori. A part això, Vallès posseïa alguns estris de cuina, un joc de sis plats i safates, sis culleres i forquilles de fusta, un llum, una escombra, alguna roba de llit, dues mudes de roba, una capa i un barret. Tenia 30 lliures en metàl·lic i l'únic altre ingrés esmentat són 18 lliures d'interès d'un préstec.

Les diferències entre aquests inventaris, entre el de Francolí i els dos darrers, però també entre els de Fàbregas i Vallès, il·lustren una sèrie de profundes transformacions que van tenir lloc en aquests anys a Igualada, a Catalunya i a Europa en general i que són l'objecte d'aquest estudi. La primera és el pas de la producció de llana a la de cotó. Durant segles, la vila d'Igualada i altres de Catalunya s'havien especialitzat en la producció de draps. En el curs del segle XVIII, el cotó, «la fibra que va canviar el món», per dir-ho com una publicació recent, va substituir la llana.⁵ De vides a Igualada, és ben cert que en va canviar, empenyent més d'un, com ara Fàbregas, cap a xarxes comercials cada cop més àmplies més enllà de Catalunya i en darrera instància arreu del món. Els mercaders barcelonins i valencians amb els quals comerciava Fàbregas venien indubtablement indianes que arribaven a les colònies. Fàbregas va ser un dels afortunats. Va saber

4 ANI 695, fo. 48.

5 D. FARNIE i D. JEREMY (eds), *The Fibre that Changed the World: The Cotton Industry in International Perspective, 1600-1990s*, Oxford, OUP, 2004.